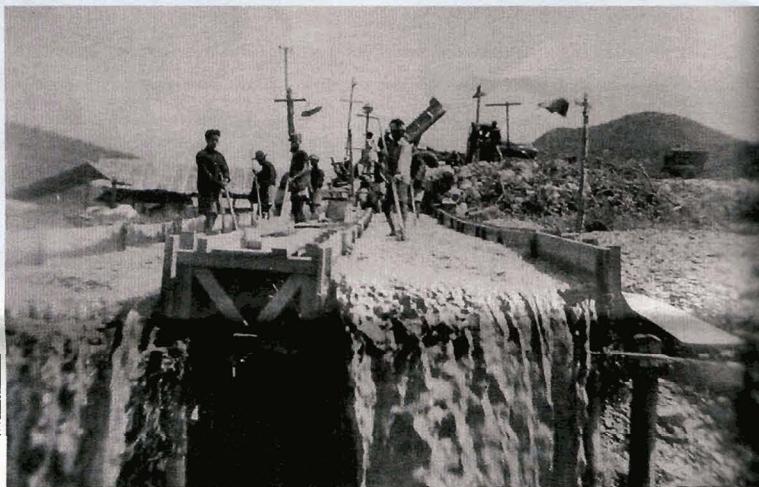

เหมืองแร่กับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม

โดย นายวรวิจักร ทองอุปการ
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ

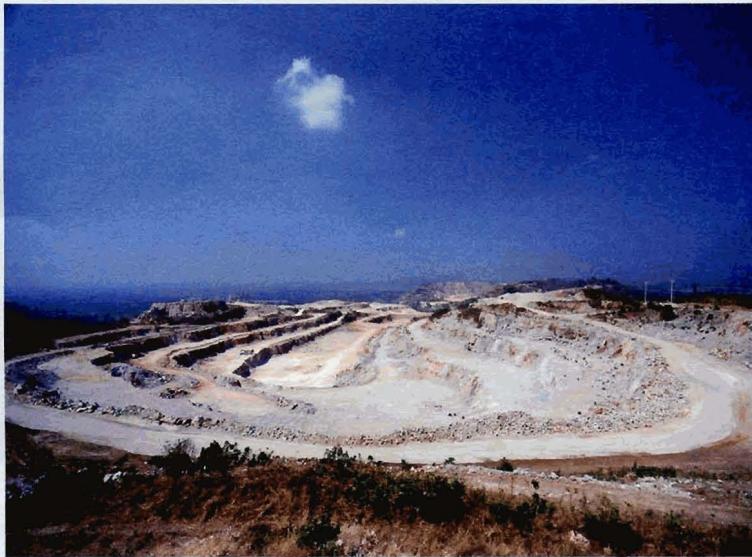
เมื่อกล่าวถึงการทำเหมืองแร่ในอดีต หลายคนมักมีความทรงจำเกี่ยวกับภาพในอดีตการทำเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ที่มีการฉีดน้ำเพื่อล้างแยกแร่ดีบุกออกจากสิ่งเจือปน เพื่อให้ได้แร่ที่บริสุทธิ์ โดยวิธีการทำเหมืองฉีด ซึ่งทำให้เกิดตะกอนน้ำสิ่น้ำตาลขุ่นข้นไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ผลกระทบจากการทำแร่ต่อกัน บริเวณห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ส่งผลให้มีการปนเปื้อนของแร่ต่อกันในลำห้วยคลิตี้ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ทำให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนของตะกอนสารพิษของตะกั่วที่แพร่กระจายอยู่ในลำห้วยมากกว่า 13,430 ตัน ตั้งแต่เริ่มแต่งแร่จนบรรจบคลองสูงกว่า 19 กิโลเมตรจนถึงเขื่อนศรีนครินทร์ และผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของคนในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง หรือผลกระทบจากการแพร่กระจายของสารเคมีมีบิรุณลุ่มน้ำแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่มีผลกระทบต่อการเกษตรกรรม ตลอดจนสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ หลายคนตั้งคำถามว่า กิจกรรมการทำเหมืองไม่มีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมหรืออย่างไร ทำไม่ปล่อยให้ส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงพื้นที่การทำเหมืองแร่

ภาพที่ 1 การทำเหมืองแร่ในอดีต

กิจการเหมืองแร่ เริ่มมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน กำหนดให้โครงการเหมืองแร่ เป็น 1 ในจำนวน 10 ประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2524 ต่อมา มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กิจการเหมืองแร่ยังถูกกำหนดให้ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันมีประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2555 กำหนดให้โครงการหรือกิจการทำเหมืองแร่ต้องกู้ภัยว่าด้วยแร่ ได้แก่ โครงการเหมืองแร่ถ่านหิน เหมืองแร่ไฟฟ้า เหมืองแร่เกลือหิน เหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ เหมืองแร่โลหะทุกชนิด โครงการเหมืองแร่ใต้ดิน โครงการเหมืองแร่ทักษินที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำขั้นที่ 1 ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะกรรมการรัฐมนตรี พื้นที่ชุมชนที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ พื้นที่โกลล์แหล่งโบราณสถาน โบราณคดี ในระยะทาง 2 กิโลเมตร โครงการเหมืองแร่ที่ใช้วัตถุระเบิดและโครงการเหมืองแร่อื่น ๆ ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ ซึ่งโดยสรุปแล้วทุกกิจกรรมการทำเหมืองแร่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) หรือรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ (EHIA) ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภท ขนาด และวิธีปฏิบัติสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนจะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2553 ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2553 ได้แก่ โครงการเหมืองแร่ได้ดิน (เฉพาะที่ออกแบบให้โครงสร้างมีการยุบตัวภายหลัง) เมืองแร่ต่ำกว่า เมืองแร่สูงก๊าซ เหมืองแร่ในทะเล เป็นต้น โดยสรุปแล้วเหมืองแร่ทุกประเภทต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 2 การทำเหมืองแร่ในปัจจุบัน

การกำหนดให้โครงการเหมืองแร่ ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องมีการศึกษาสภาพแวดล้อม ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการทำเหมือง ตลอดจนมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่อมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับปรุงมาตรการให้มีความเหมาะสม โดยการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ ได้แบ่งมาตรการที่กำหนดเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเตรียมการทำเหมือง ระยะดำเนินการทำเหมือง และระยะภายหลังการทำเหมืองแร่ ซึ่งในแต่ละระยะหากไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สามารถป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการการทำเหมืองแร่ในแต่ละระยะดำเนินการได้อย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละระยะดำเนินการมีผลกระทบและมาตรการหลัก ๆ ดังนี้

- ระยะเตรียมการ เป็นระยะที่มีการเตรียมพื้นที่ก่อนที่จะทำเหมือง ซึ่งต้องมีการเปลี่ยนสภาพพื้นที่จากเดิมที่มีสภาพเป็นพื้นที่ป่าไม้ โดยมีการทำไม้ออกก่อนการทำเหมือง จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และเกิดการกัดเซาะหน้าดินและแร่ธาตุลงสู่แหล่งน้ำ โดยมาตรการหลัก ๆ ที่กำหนดในระยะนี้ ได้แก่ การสร้างคันนนบดิน และคูระบายน้ำ การสร้างบ่อตักตะกอน การปลูกพืชคลุมดินในบริเวณที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ การตั้งคณะกรรมการมวลชนสัมพันธ์ การจัดตั้งกองทุนผู้ร่วมสุขภาพฯ ซึ่งจะมุ่งเน้นในการเตรียมการป้องกันและเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเปิดทำเหมืองแร่

- ระยะดำเนินการทำเหมือง เป็นระยะที่มีการดำเนินการเปิดหน้าดิน การระเบิดแหล่งแร่ การขนส่งแร่ไปยังโรงแต่งแร่ ซึ่งผลกระทบหลักที่เกิดขึ้นในระยะนี้ เป็นผลกระทบด้านเสียง ฝุ่นละออง และการปลิวกระเด็นของหิน จากการระเบิด การขนส่งแร่ เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ สุขภาพอนามัยของพนักงานและประชาชนในชุมชนโดยรอบโดยมาตรการหลัก ๆ ที่กำหนดในระยะนี้ ได้แก่ การติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม การกำหนดระยะเวลาการระเบิด ระยะเวลาการทำเหมือง การควบคุมความเร็วรถ การฉีดพรมน้ำ การกำหนดทำเหมืองภายในพื้นที่ประทานบัตร การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านคณะกรรมการมวลชนสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ผลการติดตามตรวจสอบ

- ระยะภายหลังการทำเหมือง เป็นระยะที่ไม่มีการทำเหมือง มุ่งเน้นดำเนินการบริเวณพื้นที่ประทานบัตรที่ไม่มีกิจกรรมการทำเหมืองแร่แล้ว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เปิดโล่ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อชุมชนในพื้นที่โดยรอบ มาตรการที่กำหนดในระยะนี้ เป็นมาตรการฟื้นฟูพื้นที่ให้กลับมาเป็นสภาพเดิมก่อนที่จะมีการทำเหมือง โดยการปลูกต้นไม้ในบริเวณพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองไปแล้ว หรือบริเวณพื้นที่ว่างในเขตพื้นที่ประทานบัตร ซึ่งสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ปีแรกของการการทำเหมืองจนสิ้นสุดอายุประทานบัตร

ՀԱՅԱ 4-6 ԱՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԱՆՈՒՆ

Լ ՀԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՄՆԱՇԽԱՇՆ ՀԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ
ՔՄԱՇԽԱՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ՈՎԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ
ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ
ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ
ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ

ՈՎԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ ԽԵՇԽԱՆՈՇՑՈՇՆ

การกำหนดให้โครงการเหมืองแร่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้ระบุไว้ใน มาตรา 50 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ว่า “เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ได้ให้ความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 49 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่ง มีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาต น้ำมาตรการที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาต โดยให้อีกว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย” ทำให้ดูเหมือนกับว่ากระบวนการเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและนำไปสู่การปฏิบัติที่ครบถ้วนแล้ว แต่บ่อยครั้งที่ยังพบว่า มีข่าวปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากโครงการเหมืองแร่ที่รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการพิจารณาไปแล้ว โดยข้อเท็จจริงกฎหมายสิ่งแวดล้อม ไม่มีบทกำหนดโทษต่อผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอในรายงาน การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ไปฝ่าความหวังในการกำหนดดูแลให้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันฯ ไว้กับหน่วยงาน อนุญาต ซึ่งอาจไม่สามารถดำเนินการได้จริง จากปัญหาดังกล่าว จึงประมวลข้อเสนอแนะในการดำเนินการ เพื่อให้มีมาตรการ ป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม ที่กำหนดไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด
2. ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคม รวมทั้งรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เมื่อการทำเหมืองก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนในระดับที่รุนแรง และเกิดการร้องเรียน
3. ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการดูแลความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของคนงานและชุมชนผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง มีระบบการรักษาความปลอดภัยและสุขภาพที่เป็นมาตรฐาน ตลอดจนมีระบบตรวจสอบและควบคุมผลพิษไม่ให้แพร่กระจาย ออกสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกเหมืองแร่
4. ส่งเสริมผู้ประกอบการดำเนินการตามแผนพื้นฟื้นที่จากการทำเหมือง ตามแผนที่เสนอไว้ในรายงาน การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และจัดให้มีพื้นที่สีเขียวและทัศนียภาพอย่างเหมาะสม ตลอดจนจัดตั้งกองทุนฟื้นฟู เพื่อ เป็นหลักประกันในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากประทานบัตรหมดอายุแล้ว
5. ส่งเสริมให้กิจการทำเหมืองแร่ปรับใช้ตรวจสอบได้ เมยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองให้สาธารณชน รับทราบ และพร้อมรับการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาการดำเนินการโครงการ